

VIII. Žiwot pána Ježíše Krista.

Od

Pawla Jos. Šafařika.

(Čteno we shromáždění česko-filologické sekci kr. společnosti nauk dne 3. listopadu 1842.)

Rukopis zdejší c. k. uniwersitní biblioteky XVII. A. 9, obsahující w sobě *Žiwot Pána našeho Ježíše Krista*, psán jest na pergameně w 4^{tu} na 113 listech, we dwau slaupcích, welmi čistě a zřetelně, a sice, jakž podlé písma saudití lze (neboť podpisu se nedostáwa), w druhé polowici XIV století.

O půwodu díla samého, jakož ani o tom, zdaliž půwodně česky sepsáno, čili z jiného jazyka přeloženo bylo, nic s jistotau powěděti nelze. Spisowatel w úwodu čili předmluwě ke swému spisu pauze těmito slowy o sobě a swé práci zmínku činí: »Ale jež jest paměť člowěčie u prodlení času k zapomnění hotowa, protož *já predicator nowého zákona nedůstojný duchowní* jal sem se po to dielo, počen psáti o počátku našeho spasenie« . . . a něco dále: »aby křestěné chwalu wzdáwajíc (bohu) *za toho, jenž jest to kázal česky psati*, buoha prosili a s ním se všickni buohu dostali, wěky wěkom.«

Nacházíť se sice w c. k. uniwersitní bibliotece dwůj rukopis o témž předmětu s naším, totiž o žiwotu a skutcích Pána Ježíše Krista, w latinském jazyku psaný, jeden pergamenowý z XIII. století, druhý papirowý z XV. století, než oba obsahein swým od našeho českého weskrze rozdílní jsau. Prwní, počínající: »Sanctus Epiphanius doctor veritatis Salmaniae pontifex Cypri civitatis« a skonáwající: »Omnia per secula cunctorum seculorum Sit Jesu laus et gloria sit virgini Mariae Quod completum carmen est hujus ymnodiae, Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste,« jest rymowaným weršem psán, a jedná wice o nejsvětější panně Marii nežli o Ježíši Kristu; druhý wyprawuje běh žiwota Ježíše Krista welmi stručně s připojenými krátkými rozjímáními.

Ze žiwotůw Ježíše Krista latině tiskem wydaných nejoblibenější byl we středním wěku a w celém XVI. století sepsaný od Ludolfa Sasice, mnicha Kartuského, kwetaučího okolo 1330 roku, pod nápisem: *Vita domini nostri Jesu Christi*, tištěný ponejprwé we Štrasburku l 1474 a potom množstwíkráté. Obsírné toto podlé čtyř ewangelistů a jiných swa-

tých otcůw wypracowané a mnohými rozjímániami i modlitbami rozhojněné dílo obsahem swým od rukopisu našeho na mnoze se liší. Totéž platí o jiném we středním věku a ještě později wysoce ceněném dílu, totiž o Šimona Fidata de Cassia, Augustiniánského paustevníka, umřevšího léta 1348, knize o skutech Krista Pána: *Enarrationum evangelicae veritatis seu de gestis domini salvatoris libri XV*, tištěné ponejprvé wlascky we Florencii 1496, potom latinsky w Basilei 1517 a jinde.

W rozličných ewropejských bibliotekách, jakž patrnó z Montfauconowa popisu, nachází se nemalý počet rukopisůw, w nichž život Ježíše Krista se wypisuje, dílem od jmenowaných spisowatelůw, jako od Hugona Kartuzského, Hubertina Minority a j., dílem od nejmenowaných; než o těchto, zdalíž a pokud s českým našim rukopisem se srownávají, nemaje o nich místnější známosti, saudití naskrze nemohu.

Život Ježíše Krista, w rukopisu našem obsažený, psán jest wěrně a prostě na základu wyprawování čtyř ewangelistůw, s připojenými kratičkými rozjímániami a výklady podlé swatých otcůw a jiných slowutných spisowatelůw církewních středního věku. Uwozujit pak se, mimo ewangelisty, zejména tito: sw. Jeronym, sw. Augustin, sw. Chrysostom, sw. Dionysius, sw. Řehoř, sw. Beda, sw. Anselm (umř. 1086), sw. Bernard (umř. 1153), mistr Petr Pařížský (Comestor, umř. 1178), jehož *Scholastica historia* často se připomíná, a mistr Albrecht Welký (umř. 1280). Z těchto dokladůw aspoň tolik wyswítá, že české naše dílo nemohlo dříve nežli na konci XIII století powstati, ačkoli možné jest, že skládání jeho teprvé do téhož století, w němž i došlý náš rukopis psán jest, náleží. Saudě podlé jazyka, welmi čistého, samorostlého a latinismůw prázného, za podobné přijímám, že půwodce životopisu, jehož rozbořem se zanášime, dílo své budto docela půwodně, buď aspoň welmi swobodně podlé starších latinských wzorůw česky spisowal, wybíraje odewšad to, co za lepší pokládal, a předkládaje je, w duchu dobře zažitě a ztráwené, swým českým čtenářům způsobem docela nowým, od oněch cizích wzorů neodwislým. Jazyk zajisté a sloh našeho spisowatele tak jest přirozený, přesný, jádrný, jasný a snadno srozumitelný (ono w nadpisech často se namítající, owšem nečeské a neslowanské, otrocky podlé latiny skrojené: *čtenie ed winnice, ed Zachua, ed slepého* a t. d., přijato nepochybně pauhým zvykem ze starých překladůw ewangelii), že čtenář we starší češtině třeba jen powrchně zběhlý i za našeho věku dílo toto beže wsi obtíže, anobř pro dobrý výbor wěci a odstranění wšeho, což powěřčiwého a nebiblického jest, s opravdowým zalíbením čísti by mohl. Neboť, jakž řečeno, spisowatel obraw sobě za průwodce prwotní swědky o životu a skutech Ježíše Krista, totiž swaté čtyry ewangelisty, neodstupuje w podstatných wěcech nikdež od wyprawování jejich, nýbrž jediné jádru z jejich knih wzatému zewnitřní ozdůbky a barwitost, místy i jakausi dramatickau žiwost, ze swé mysli a dle swého wksu přičiňuje, owšem pak na jednom místě wýslowně se oswědčuje, že mu báječně žiwoty Ježíše Krista, jimž hned prwotní církew byla zaplawena a kteréž i we středním věku w oběhu byly (potomně, w druhé polowici XV století, často i tiskem wydané), nebyly neznámy, a že jimi zaumyslě opowrhoval; prawí zajisté, mluwě o dětinstwí Ježíše Krista, w tato slowa: »Nic se nechte ani píše, co jest těch pět let činil Ježíš bydle w Nazaretě, *krcmč jedny knihy jsú, jčšto slowú o dětinstwí našcho spasitele, těch jsem psáti nechtěl,*

neb jsú o nich swatí místrí nic nepsali ani potwrdili.« Jediné w celém díle nacházím místo, kdež i náš spisowatel spisu nebiblického, a sice *ewangelium Nihodemowa*, se dokládá, totižto kdež wyprawuje, kterak Kristus Pán Josefa z Arimathie, od Židůw w domě zatčeného, w noci wybawil, a kterak dwa syny Symeonowa, Karinus a Leuchius, s ním z nrtwých wstali. Naproti tomu častěji se vyskytají místa, w nichž zpráwy z ústního podání obywatelůw Palestiny wážené a skrze pautníky anebo w čase křížáckých tažení do Ewropy přinešené o Kristu a jeho skutech se podávají; tak n. př. hned o dětinstwí Kristowě w Nazaretě: »A ještě i dnes ukazují pútníkóm w tom městě Nazaretě jednu studnici, z niežto syn boží Ježíš za swého dětinstwa koflíkem wody načieraje swej matce nosil,« a jinde: »A tak na 'niej straně moře ještě ukazují, ež když Ježíš z jich rukú wyšel shory šel, jako jemu byla skála postúpila, a tak wšecká jeho postawa i s rúchem obrazky se w tej skále wryla.«

Ačkoli pak půwod tohoto díla, podlé wší podobnosti, wyš nežli do konce XIII století anebo (a to ještě s wětší jistotau) do první polowice XIV století nesahá, k tomu rukopis, w němž se nám ono zachowalo, ještě o něco pozdější jest, a podlé toho i jazyk w celosti známky jazyka XIV století, již z jiných památek a rukopisůw dostatečně známého, na sobě nese; wšak nieméně zachowaly se w něm, a sice w nemalém počtu, archaismy daleko nad XIV wěk zasahující, kteříž rukopis tento pro českého jazykozpytce nemálo důležitým a wzácným činí. A wšak i w jiném ohledu, k lepšímu potvrzení a wyjasnění toho, což již odjinud o češtině XIV století wíme, rukopis náš dobře posloužití může.

Co se oněch archaismůw dotýče, o nichž, že již w XIV století řídké byly, se domýšlím, přítomnost jejich we spisu našem, dle mého zdání, tím se dobře wyswětlowati může, buď že spisowatel již stár jsa, když toto swé dílo skládal, forem i způsobůw mluwení, jimž z mládí a ze čtení starých spisůw byl nawykl, s obzwláštím zalíbením užíwal, buď též že měl před rukama rukopis ewangelií welice starý, na archaismy bohatý.

Prošed s bedliwostí dotčený rukopis, umínil jsem zde předložití we stručném wýboru to, což jsem sobě z něho, jakožto w grammatickém aneb lexikálním ohledě důležitější a pozoruhodné, poznamenal. O prawopisu jednatí opauštím, jelikož nic zwláštního, čehožbychom w rukopisech druhé polowice XIV století nenacházeli, do sebe nemá.

Abych pak poněkud swětlejšímu ponětí o způsobu wyprawowání našeho spisowatele napomohl, uведу zde nejprvé w jakémž takémž pořádku paběrky jednotných slow a průpowědí porůznu z díla wybraných, potom pak některé wýjimky z něho připojím.

Samohlásky.

a: čaká. najmenší. neotpowiedaj (ne denega).

u: ani rozezhú swětedlnice i pokryjú ju. juž a již střidawě. jeho čiji. zjewuji. ukazuji.

i místo *u* před *j* we slowesech na *uji*: doličiji. — prohuhlijic. — neposizijte a nebudete posúzení. — zdržijic jeho. — po newěrijících lidech. — přiblizije. — nezamucij sebe. — nerozlučij. ukřížijte jeho. otwlažije. neodlučij.

Sauhľásky.

c a *č*: wlašćím činem (místo zwláštńím). wlašćí zlostí. — ješće. — ne na trzišći s lidmi. — wlašće (t. zwláště). — otpušćenie. — přewlašće (t. zwláště). — radošćemi. — na púšći. — Ježíš sám obľášč.

t w *c*: tociš (tak wždycky).

t: šmětí místo šmeci (šmatám).

Přehlasowání.

e místo *o*: jakež — takež (quemadmodum — sic). jakež mě böh otec poslal, takež jáz wás posielaji. — zpósebena jest (t. zpósobena).

u: za orudownici (lép než *o*, cf. orędować.)

y: wšelikých jiných knih zwyčenie (naučení). —

n místo *j*: lepij ješć jeden člowěk senda, než by wešken lid zalynul (a tak : wynide a t. d.). tu sě sberú předeně (= před-ni) wšeho swěta lidé. —

m: na mešporněj hodině.

Přesmyknutí hlásek.

inhed. ke dřwem.

Wýsuwky a přisuwky.

e: jmužto. — sw. Jana křstitele. (Než: pohřeben).

d: přěsewši tu noc plakala (*d* wysuto).

w: obinuto. obinuwše. obrtnúce sě zśápaji wáni. — u prniem wezření (prwniem).

j: Oziép (často místo Josef), srow. Osip rus. —

o: a tak na 'niej (= na oniej) straně moře ješće ukazují, ež když Ježíš a t. d.

j: duchem swatým zajžena. penieze w mešći zejže (t. zežže). —

t: stklo. — lodí mezi mořskými wlnami nebezpečně plýtwáše. —

w: přiwuzný.

Jméno statné.

1. S k l o ň o w á n í.

Gen. m. *a*: počátka. lida.

u: pokrmu. ze snu.

Accus. před buoh a před krále. — beránek ofěrowachu. — skrze twój swatý duch. — strastný život pro böh na púšći wede. — spěšně před král wšedši. — přiwedúc telec tučný zabijte. — wódcí slepi čědiece komár a welblud sehľajíce. — ať připrawimy welikonoční

beránek. — kdežto bude se swými učenniky beránek jísti. — Wěřiteli w buoh i w mě wěřte. — domniewachu sě, by někaký duch widěli. — skrze duch swatý k bohu sě obrátil.

Loc. na počátce.

Gen. ž. až do žni.

Plur. otpuštění jsú tobě hřeši. — skutci. —

2. Tworění a význam.

Pro swé bezděctwíe. — Sára bywši bezdětkyní. — tři bezdětkyně. — do nebes řebři přistawila; — ten řebři Jakob patriarcha widěl; — wzendeš po tomto řebři. — Toť jest ta králownička (dem.) narozená, o níž — w swej komořici bohu sě modlila. — pohádka mezi sprawedliwostí a milosrdím (t. hádka). — které přepusty na lidi ot boha spadachu. — bezděctwí starost. — jejé čisté děwojstwíe. — jehožto wšeho swěta skruh obkličiti nemóže. — w swej rozpači (t. pochybnosti) znamenie prositi nechtěl. — příklad i sběradlo wšech swatých děwek (t. Maria). — čin (t. způsob): jehožto bieše dréwe tiem činem nikda newídala. — ručím činem. — silný lomozitel. — roba božie. — čeled' (rodina, we wznešeném smyslu). — wzemši otpuštění (Abschied). — beze wšie překazy pojem Marii (t. překážky). — sehraw k sobě židowské starosty (a tak wždy místo knížata). — tu jeho postawiw na příkruchty (tak), otňadžto židowské starosty k lidem mluwěchu. (Bratři: na wrech chrámu). — neste již swatebnému starostě, to česky slowe swat. — kterého jest welicstwíe (majestas). — kde sien králowa dóstojna? kde stól králowý? kde kniežat a rytieřów a rozličných lidí množstwíe jste widěli? jediné miesto sieni chlěw, miesto králowého stola jesle. — abyste některýmž činem nepřisáhali skrzě nebe, neb to wšemohúcieho boha stól jest a t. d. (a wšak jinde často stolec). — twého božstwíe wšemohúcenstwíe. — božstwíe s tělesenstwím sjednánje. — welikými radošćemi od srdce sladkosti ducha swatého prohuhlíjíc. — tu Judáš o tej masti wliti záwíšćemi wrtráše a řka. — hudete w nenáwistě (rp. nenawiste, snad chybně?). — tesknošćemi lícoměrníci (Pharisaei, tak wždy; naproti tomu centurio zůstalo nepřeložené!) — syrowého newařeného zelice pojedli (dem. neutr. ex zelije, zeli, cf. police ex pole a t. d.). — Jdí pryč, satanáš (sic, vocat.), tociš přelude. — hospodo (t. hospodine, welmi často). — ej hospodo naše přemilá! (ad Christum). — tu hieše šest kamenných kbelów (t. staudwí). — k swému řemeslu k ryhstwí. — u požitec (w půjčce). — jeho weliké na modlitwách bedlstwíe. — z umrlčích rowów (t. hrobůw). — s welikú ručestí. — přistúpiw k nosilóm (nosičům). — běsník (mající dábelstwí). — uswadlo, neb smáhy nemělo. — skrytie tajnie králowstwí nebeského. — pro rozličnú tohoto swěta neprázdeň, pro bohatstwíe a pro tělesnú rozkoš. — dcera má dáblem posědená welikú otryzň ot něho trpí. — šćenátka jedie střědy, ježto padají s stolów pánów. — nemocí nemocen, jenž slowe česky wodné telo (sic). — mají chleba obihem dosti. — sto mtów pšenice. — nejsem jako jiní lidé cizobercie. — Lazař, Zachař, Lazaře, Zachaře a t. d. — lámájice roždíe s stromów. — wyhnal wšecky kupačky z chrámu (Krámer, prodáwače a kupce, opowržliwě). — sám hospodin jednímí dratwami jako bičikem wšechny wyhnal. (o tom nic u Marka 11, 17. a Luk. 19, 45). — běsi (t. j. dábli, mnohem huštěji, nežli dábli). — jděte w súhrady a kteréžkoli naleznete pozowte (Br. na rozcestí) — nebudeš se mnú účastka jmieti. — apoštol tociš posla-

nec. — nezapře kokot až mne zapřiš třikrát. — lid s rozličným orudím, s meči, s Kostny i kopím (wyd. s meči a s kyjmi, s lucernami a s pochodněmi a s zbrojí.) — wida ano sw. Petr pohýrenie chybiti (ujíti) nemohl. — pod bezděčí jemu kázachu kříž za Ježíšem nésti. — železnými hřebími přikowachu; — rány od hřebów probité. — twá duše mé jestojstwie uzři. — na bocě korába; (níže:) do korábi. — ta wrateie. — dětiestwi (dětinství). — z naše moci bez naše dieky wyšel. — pokoj tobě (Adame) buď i všemu prašćedí twému. — k mej bratři. — jako sluneční paprsci — druhé otázali (Ježíše) vyšši angeli a řkúe: proč jest črweno rúcho twé, jako těch, jižto lisici dáwie? (pres). — tys dar swatých sedmi darností. — třetie se ukázal w dešení (t. dchnutí). — vyšli w stříeci ženichowi (Nom. stříce). — dokad nemine nebe i země, najmenšie slowce ani najmenšie čtenie nemine ot starého práwa. (Br. Math. 5, 18. literka aneb jeden punktik, Luc. 16, 17 jednomu titliku.) — prawí modlebníci budú se modlití. —

Jméno přídavné.

1. *S k l o ň o w á n í.*

Forma abstr. s. indef. wizi jeho w jeslech chuda ležiece. — ale Ježíše umrla nalezú. — kdy jsme tě widěli hladowita, žiezíwa, naha, nemocna. — šel pěš a bos. — nemůžeš jednoho własa běla učiniti anebo črna. — lépe jest tobě u věčný život wjiti mdlu jsúice neb belhawu, než dvě rucě neb dvě nožě jmájice dostati se věčnému ohni. — ež by byl slep; by se slep narodil. — truchel jsem; byl truchl. — druh na druha wzhlédaje. — na družě lodi běchu.

S t u p ň o w á n í.

Jakožto by w stařejších letech byla. — staří s mlajšími. — a welmi jest lepij čłowěk než owce. lepij jest jeden čłowěk senda, než by a t. d. — ač by byltwrzij (twrdší). — přenajvyšši. — jeje přepowýšnú swatost; doleji: přepowýšenú swatost.

2. *T w o ř e n í a w ý z n a m.*

Ten den tak přezádný. má útěcho přezádná. — praených lidí žádně odpočiwánie. weš swět smutně wzdycháše. — bez čłowěčské pomoci. — jeje srdce weliesky k bohu zažeháše. — wlašćím činem; ručím činem (celeriter); wlašći zlostí (t. vlastní). — neobsěžiwa moc. — byl w niej tělesky syn boží. — k swej poručnej choti se wrátiw (desponsata). — porodí toho blazého (tak) syna(?) — stredúci sladkostí weš swět oslazen jest. — jsúeci mladichna. — nádobného mládenečka (formosum). — na vyšších stolech s mowitějšími hostmi; jeden mowitý čłowěk (bohatý); mowitým neb chudým — všem prawdu mluwiti. — oko lstiwobledné. — kwietie liliumové polské; seno polské. — sporoplowúcie slzy. — dalo owoce stokrat sporé. — pro lecikaké pokušenje. — o polském kúkoli. — postawa i s rúchem obrazky se w skále wryla. — tento nám všem moci bude obiznú potřebu dáti. — dar probytečen tobě bude. — kázanie mé nie probytečno nenie u was lotrů. — čemuž jest tak nebezpřienná nemilost (snad omylem místo: bezpřienná?) — a měnnikowé stoly přewracel

— učinili jste z něho jeskyni lotrowau (Bratři: lotrowskau. — břemena těžká neúnosná. —
— děláte hroby prorokové (Brat. vzděláváte hroby prorokův). — a ji těšte, bezpříemně jí
plakati braňte. — jest to vám hodné, abych já šel (prospěšné, užitečné, nyní: výhodné). —
wida Judášowu skonalaú zlost. — ež jest jestojsky umřel. — rozpačná srdce. — čtvrté se
ukázal w podobenství ohňowém.

Číslo.

1. *S k l o ň o w á n í.*

jsa we třech dcát letech (tak častěji). — po pěti nádst stupních. — do sedmicát
sedmkrát pólpatánadste běhowých honów. — ještě pěti dcát let nemáš. —

2. *Twoření a význam.*

pět set a druhý paddesát. — dwanádciet. — wes (jednau): kdyžto bůh otec wes
swět tworěše (jindy weš). — ottad za puol míle.

Náměstka.

1. *S k l o ň o w á n í.*

za ny za hříšné. aby ny naučil. ozři se na ny. — přišlo jest mezi wy králowství
nebské. a jest mi to libo pro wy. — aby nikohéhož wraždni nebyli.

2. *Twoření a význam.*

jáz muže neznaji (častěji však já.)

jenž: již běchu; již přišedše (qui). — ona, jež (tak wždy, nikdy jenž). — ten jistý:
kde jest ten jistý? — to ti jisti učenníci uslyšewše. — ta jistá Filippowa králewa Heroda
newěsta i ženima.

Sloweso.

1. *Č a s o w á n í.*

i: já nikoho nesuzi. — žádaji. trpi. poručěji (porúčím). aj toť wás šeli. — wizi, milý
hospodine. — želeji toho (t. želim.) — neznaji.

my: mámy. jsmý. jezmyž a kwasmy. prosímy. otpúščieme. zahynem. učinme, bychome
byli, a níže: nebylibychom.

k němu se tisknieše. wladnieše.

Imper. neuwodi nás u pokušenje. —

Supinum. přišel rušit starého práwa. — zatiem když šly kupowat. — nepřišel sem
pozwat prawedných ale hříšných. Než: nepřišel sem rušiti, ale naplniti.

Transgress. č. Gerundium. Stwoře duši i wle w to swaté tělo (wlastně wlje, wysuto *i*.)

Praes. wizi jeho ležiecc. — lépe jest tobě mdlu jsúce a t. d. než dvě ruce majíce. —

uzřew jeho strastně ležiec. — což uzřie otce činiece (facientem). — jakž ji uzřel plačíc. — sluha, jehožto hospoda nalezne tak činiece (acc.)

Praet. jehožto mnieše s dietětem sedše (sedentem). — wida swého spasitele tak pokorně bydlewše. — těmto, ježto jej běchu widěli z mrtwých wstawše, neuwěřili.

n: počensí pieseň. — jemu sě spen rucě pomodlil.

m: Anna počemši, přirozené časy schodiwši, porodila. — to poselstwie přijem (t. přijaw). — jenž wše přijem, což jest čłowěčenstwie, prawý čłowěk jest. — wzemši otpušćenie. — pojem Marii. — na swojí rucě wzem. — děťátko s oltáře sněmši. — wzem na sě twář.

2. Tworění a význam.

Omyslil-li by je plodem buoh. — aby jemu jeho hanby neopačowali (místo neopakowali). — utkati (wždy místo potkati). ti ješto jeho utykowachu (potkawali). — hýřiti tolik co chybiti: aby ižádná žádnau řeči nepohýřila; nikdy chýřiti nemóz (*ch* m. *h*, jako niž chřešili). — počechu mezi sobú wrtrati a řkúce: tento čłowěk proti bohu hýří. — wida ano Sw. Petr, starosta apostolský, pohýřil; na tom swětský súd často rozličně hýří pro přiezeň a pro nenáwist. — na tom všemí smysly hýří (mýlim sě, matu sě.) — nepřijednáwaj nás k spadlým andjelóm (t. nepřipojuj, srow. slow. jediniti, sjediniti). — kak sě w sobě troji (sich verdreifacht), kakli sě w sobě sjednáwá (jeden jest, Bůh, Trojice). — příleži (tolik co: náleži): moc wlašče příleži. — klečeci k zemi nicieše. hospodin piše (transgr.) k zemi nicieše. — nikdyby pekla nepobojowal. — ež zasáše sě diewka; nezasaj sě, jež mě widíš. — wstýchaše (tak wždycky). — prorocky prohlasowawše. — ponucieše. — a dawních tajemstwi boha všemohúcieho nezjaduj ani pokúšej. — jal sě na nich zjadowati (ptáti, dotazowati). — zjadajte a wizte dobře, ež prorok z Galilejské vlasti nepocházie. — we jmie mé budú djábly wyhoniti. — běsy wyhoňowali (w rukopisu *ny=ñ*). — proto sě twého božstwie všemohúcenstwie nic neumniewá (neumenšuje). — aťby umnil twého žalostiwého plakánie (umensil). — jichžto tēla mnoho let w tom kostele jsú hřbēla (t. pohřbena byla). — pohřeben jest (nikoli pohřben). — sladkosti ducha swatého prohuhlijic. — netáhl toho dopowědēti, až inhed atd. (sotwy dopowěděl, často). — do cizie země daleko sě přestiežiti (t. stěhowati). — co šijic a wážuc («wazuca») wydělala. — ten hod tráše osm dní (t. trwáše, slow. traju, trajaše). wizi ež jsmý mého syna pochybili (ztratili). — jak sě do něho rozpáčiwši za obyčej plakáše. — pomlúwaje (t. promlúwaje, mluwě). — k tomu oni rěchu (welmi často). — w prniem (sic) wezření to jemu sě čisti wywrhlo (trefilo, událo). — otobědowawše. — přihodili se to, ež sol zmisala (diff. mizeti?) — udeřili tě kto w prawé lice poskyť jemu druhého lice (poskytu). — ktož tě přibezďěci (t. přinuti). — pakli kto u tebe zajímá, neotpowědaj u požiteč (t. neodepři w půjčce, patrnó, že požičiti místo požitečti, jako stačiti, ráčiti m. statčiti, radčiti atd.) — ješto wás hryzliwě zatrhají (t. wám utrhnají). — Když jim to slowútné kázanie dospěl (t. dokonal). — abych dospěl dielo jeho (t. dokonal). — když tu modlitwu Ježíš dospě. — porokowáše jim (exprobravit, objurgavit). — lidé sě naň ptajechu. — nalezl ano podlé tehďajšieho obyčaje okolo umrlce pustují hlučně (nařikají, pláčí). — mezi jiné rozposobi (rozděli). — nechtieci swého tužebného wzdychánie déle dliti. — w srdci sobě pro swé hřěchy zakrutiwši. — ne-

wschoce se jemu píti. — tu se wuoslawenstwí předzračil tak krásně. — jal se jeho hrdliť a řka: zaplať! — ať otkne malý prstec u wodu. — jala se pokrm připrawěti. — sposlúchati (tak wždy místo poslúchati), — opět jsú se Židé rozbrodili mezi sebu (rozbrojili). — aj toť Satan waší mysl rozbrodil, aby wámi sitowal jako pšenici. — počě se brojiti wšeccko město. Ježíš chronul duchem a zamútil se sám. opět chronuw sám w sobě přišel k rowu (Jo. 11, 33. 38. zastonal duchem, opět zastonaw). — kakby poradě swého mistra té škody nabył. — a budú se spolu prorázěti (od proraditi). — z úst mladých dietek, hospodine, chwálu jsi wrehowal. — wiece se na tobě owoce neurázěj (od roditi, »nerod' se«). — a w tej (wieře) se nebudete chybatí (ed. a nebudeteli pochybowati). — pochopili kamenie chtiec naň lúčeti. — nebudú se swatbiti ani wdáwati. — w tomto dwém přikázání wšeccko práwo lpí i proroci (ed. wšeccken zákon záleží). — jižto se myčete okolo země i okolo moře (ed. obcházíte moře i zemi). — když ženich přijíti popozdil. — jemužto otčeného chleba podám; jakž chléb otekl (br. omočeného, omočil). — toť již projasnil se syn člowěčí. — w tom tak trudném myšlení sobě tak welmi zatešče, až se s něho krwawý pot řítíl. — wysapiw meč (Sw. Petr). — počě wěrowati a řka (ujisťowati). — milost wlašče Jezu Kristowa jemu w srdce tanula. — ež Judášowi inhed djábel w srdce tanul poželenie jeho prorady. — naň krkajíc (chrkajíc). — jeho tázachu: pohodni, kto? (hádej). — zdaby se Židé tomu okojili a wiece naň nezałowali. — odúadžto krew chrčieše. — jim jich kosti zpřerážechu (pře m. pro). — námi hrdají. — připodobnává se. — uratiti: zlé zle uratí a swau winnici jinými winaři osadí (Bratři: zlé ty zle zatratí Mat. 21, 41.) — poslal král swých lidi zástupy a ty wraždělníky uratil i jich města szech (sic, Bratři: zhubil wraždělníky ty Matth. 22, 7.) — Aj wizte rucě moji a nohy mé, ežť sem já: šmětce a wizte, ež duch masa a kostí nejma (Brat. dotýkejte se mne). — dokad neuzří w jeho rukú jezwy hřebíky prokvané a šmětí (sic) swým prstem w to místo (Br. šmatám a wpustím prst swúj). — a šmětí swú rukú w jeho bok. — tak inhed na ně ehukl (Br. dechl). — wrzte sieť na prawú stranu lodě, a tu se oblowíte (Br. a naleznete). — koho cheeš, w duši spořiš a žiwíš. — jediným činem (modo) jsem tě přesladčě při sobě učil (ucítil). — mně wše zlé skutky w brzečě ostudil.

Předložka.

ot častěji než od, než i toto zhusta: od srdce. — odpustíte (a hned nato:) otpuščení.
po: přišla po wodu.
stran místo za: Ježíš jide stran moře Galilejské.

Příslovce.

inhed. — pěše šla. — welim wiece my mámy se radowati. — chtíce radějši jemu dáti. — malé bylo dítě, mohli je samotiež nésti; ale když sedmi let wstár bylo, těžko bylo samotiež nésti (Srw. Słownik český p. d. s.) to wečas očima uzříte (t. hned, w t' čas, we-t' čas, t před č.mizí jako w žičiti, stačiti atd.). — neboť wečas zahynem. — bude přenetrpněť oněm přenečistým hříšníkóm než tomu městu. — blíz od toho dwořišče. — a to zimě

(hyeme) bieše. — i to což jest zewna (zewnitř). — Ježíš obláše jda. — malechno pomodlím sè. — odňadžto krew chrčieše. — odňadžto na nebesa wstúpil. — nemá odtad sstúpiti, jeliz noci bude říci: dokonáno jest! (až, donec). — učinil okénce nebo dwérce, jadyžby wšel do korábi (wýš. korába) wšeliký národ. — aby swrchowanějé, ež jest jestojsky byl umřel, dolíčil. — otplata waše spoře mnohá jest w nebesiech.

Spojka.

ež: ež jej přinosieše (= ježe). —

an: nalezneš ji anať w malém domku bydlí. — nalezl ji ana klečící k zemi nicieše.

anděť: na to hlédáš, anděť . . . mistři newražie. —

a = i (et), nikoli = ale (sed).

asa skutkóm wěrite. — aby asa tak snažnej žádosti dostiučimil. —

nechať asa já prwé umru. asa w tom mú prosbu uslyš. —

proněžto jim opiet řekl (propterea). —

by (= žeby): ty prawiš, by Ježíš smrti sè bál. — newědieše, by to Ježíš byl. — mniecei, by byl někaký zahradník. — my sè nadějechom, by on měl wykúpiti národ. — ty (ženy) prawie, by byl žiw. — neb sè domniewachu, by někaký duch widěli. —

Citoslowce.

tedť jest syn můj milý! (ecce)

hyn: aj toť Kristus aneb hyn jest!

e bych já wěděla!

Skladna.

iže, jaže, ježe se statným jménem i tam, kde nyní jen »který« se užíwá: w niž dobu andjel tak mysléše. — na nižto swatbě (t. kteréžto). — w nižto hodinu najméně mniše. — rybník, w nejžto wodě onywachu owce. — přijmète ducha swatého: Jimžto hřiechy odpustíte, jsú otpuštění, a jichžto hřiechy zadržíte, zadržáni jsú. — w ta doba teprw odpověděla a řkúc: (a tak wždycky.)

Dat. místo Gen. wěky wěkóm. — prawedlnost licoměrníkóm (misto — licoměrníków). — jedenáct set apoštolóm.

Superl. s Gen. wšech najmenší bude nazwán w nebeském králowstwí.

Opětowání předložky. Za ny za hřiešné počal swú krew proléwati. — pro ny pro hřiešné trpěl. — k swému řemeslu k rybstwí. — w twej w přirozenezj vlasti. — chtiec jeho w nie wčem (sic) popastí. —

Čísła. piet let wstář. když sedmi let wstář bylo. — město bylo vzdál puolpatnádste českých mil. —

při s Loc.: pros na mně co chceš, tobě dám, a tomť přisahaji, ež což poprosíš, třebali puol králowstwí mého, uslyšána budeš. (Tak w staroslow.)

by, wiz spojky.

starati se s Instr.: nestarajte se tiem, cobyste jedli.

by, neby: hospodine, by ty byl zde, bratr by mój nebyl umřel. — Hned niž: hospodine, by ty byl zde, nebyl by umřel bratřec mój. —

Transgress. lepij jest jeden člowěk senda, než by wešken lid zahynul (by jeden člowěk umřel).

Dwojný počet.

Dwojný počet ještě welmi zhusta a dosti prawidelně se zachowáwá, ačkoli i příkladůw, kdež buď zanedbán jest, buď nespráwně se užíwá, nemálo se nachází.

Zdeť obojiho některé příklady:

Swój staw podlé buoha ctně wediešta. — Chudým a pútníkóm dáwašta. (Wšudy šta: obracowašta, učiništa, nejměšta atd.) — postawy stríedmé, twáři násmědé, črnú oboči. — počesta sebe s uobú stranú tázati, kterým jsta činem dětatma počele. — na swoji rucě wzem. — w twoji rucě poručěji duši mú. — wizte rucě moji a nohy mé (sic!) — neb jsta již widěle oči moji spasenie twé. — Hospodinc, ráda bychwa, abyste se otewřele oči nají. — kak jsta se otewřele twoji oči? — z jeho swatú oči. — ta dwa swatá kmeti. — na swú swatú kolenú poklek. — dvě nožě (často), — spasitelowy nohy běchu trudny (t. bolny). — abyšta sidla tato dwa má syny. — a když ta dwa bratřencě Karinus a Leuchius wšecknu swú řeč odmluwišta, inhed před jich očima zmisašta. — když uzřel dwa bratry . . . ana zawlačita . . . nebo běšta rybáře, i řekl k nima: pod'ta po mně, a učiním z wás rybáře lidské: tehda oni . . . šli za ním.

Wýjimky.

1) Fol. 9 v. 10. (Luc. 1, 16—27.) »Pozwal k sobě buoh otec Gabriele archanděla a řka k němu: O Gabriel! Buď posel o přewýšenej swatosti. Tobě samému zjewuji to tajemstwie. Wizi, jež ten, jehožto sem k mej twáři podobna učinil, zastaral se w hříše; jehožto sem k swětlosti stwořil, toho jest již zamračila dáwná temnost. Aj toť pro jich weliký blud nechtě aby zahynuli, muši s swého mocného stolu dolów sstúpiti a nad nimi se smilowati skrzě mého milého syna na swět seslání. Jdiž k děwici s brzkostí, ježto junie jest Maria, jdi k mého stola k dostojnému přiebytku, jdi k druhému na zemi nebi, jdi k uochraně mé wšie swatosti, jdi ku přezwolému (sic) přiebytku narozenie mého, prowolaj swětu prwý hlas mé radosti. To rozkázanie anděl ot boha wšemohúciého uslyšaw poče w sobě mysliti a řka: Toto poselstwie přediwne jest, nikdy neslýchané, a vyniká nade wšie smysly, nade wšie rozumy sahá, jež ten, ježto w cherubinowej opatrnosti přechrozen jest, w serafínowém horúciem milowání zřetedlnosti a we wšech andělských močí přirozenie i jedniem rozumem neobkličen jest, ten w přepokorněj děwici žiwótku přiebytek sobě pósobí. Kak to móż býti, by tak neobsiežíwá moc, ježto weš swět smysly nemóż obklíčiti, by se ta mohla tak w malej schráně jeje swatého žiwota schrániti?« W niž dobu anděl tak myslěše, promluwi k němu hospodin a řka: Co myslí zamuciješ? Zdalis nezdal prwé we mne poselstwie Zacharie?

2) Fol. 10 v. 11. Tehdá andiel to poselstwic ot swaté Trojice přijem k nebeské děwice modlitebnému pokoji se přiblíživ k ní přistúpiw a před ní s welikú počestí poklek ukázanie

nebeské jí prořekl a řka: Zdráva milosti plná! Tu prawí swatý Ambrož: Ež anděl k ni wstúpiw nenalezl jé wulicích, ne na okencích na swětské věci hledajíce, ne na tržišči s lidmi o ješitných wěcech mluwíec, jakž to nynějšieho swěta panny mnohé činie: ale w skrytém pokojíku nalezl ju, ana sě Bohu modlí a prosíec aby Buoh seslal na swět syna swěno jediného dáwno slibcného. A jakžto sw. Jeronym w jedněch starých knihách nalezl, w tu hodinu Maria ětieše swatého Izaiáše prorocestwie, tu jczto sě piše: Aj toť halma, tociš diewka, počne i porodí syna, jemužto jmie bude Emanuel, tociš Buoh s námi. To přečetši i počc mysliti a w swém srdci žádajíc wzdychati, tak w sobě mluwíeci: E bych já wěděla, která to bude tak swatá i dóstojná diewka, z niežto sě má naroditi všemu swětu slíbený spasitel, kakbych já jí rada slúžila, abych sě jen jejé twáři nahlédala! A když ona tak myslěše, w tu hodinu anděl k ní wstúpil i nalezl jí ana klečěci k zemi nicieše, Bohu sě modlěci. Tu jí i řekl: Zdráva milosti plná! Buoh s tebú!

3) Fol. 85, b. 86. (Mat. 26, 6. Mark. 14, 3. Jan. 11, 1.)

A když Ježíš do Bethanie toho wečera přijide, jeho matka proti němu slzicc wynide, přituli ho milostiwě. Potom s ní sědl k wečeři. Tu wiece slzí jeho matka než krmí jedla, ani co jiného činieše, než wzdy jemu w oči patricěše. Na tej wečeři Ježíš neskrytě k aposto- lóm promluwil, kak má na smrt poslán i prorazen býti. O přehořká twá, milá matko, wečeře, tak hroznú nowinu slyšewši. Tu prawí sw. Anselm: By bylo lzě matce Boží toho wěděti, jenž toj jiněl jejé syna proraditi, bylaby na swé hrdělce prowaz wezmúci před ním plačci na zemi padla a řkúc: Smiluj sě nade mnú nad nebožičkú, milý Judáš! Žadašli ote mne kalich peniez, chcif rada po wšie swé dni swýma rukama na tě dělati, a tobě wšken nájem dáwati. Paklif na tom dosti nenie, ale bez mé ci úraza leckomu mě za penieze prodaj a w službu leckde porob, jediné sě nade mnú smiluj a mého milého syna neprorazij! A také to Anselm prawí, cz by byla swěho syna proradei wěděla, tolik by byla před ním žalostiwě plakala, kromě aěby byl twrzij než diabel, bylaby jej k smilowání pripravila. Toto jej syn Boží proto zjewiti nechtěl, aby sě to jí nerušilo, což bylo všemu swětu na spasenie o jeho umučení psáno; ale ozřew sě na ni toho wečera, těmito slowy jé potěši a řka: Neplač, matko milá, s tebú w zajitřejší středu weš den ostanu! Tu noc Ježíš w Bethanii byl s matkú a s učenniky milostiwě pomlúwajíc (sic), ale Judáše tu nebieše, neb již o jeho smrti ehodieše.

4) Fol. 108 v., 109. (Mark. 16, 12. Luk. 24, 13.) Čtwrté sě zjewil hospodin toho dne dwěma učennikoma, ana jdeta do jednoho hrádku, jenž slowieše Emaus. A když tak po cěstě jdúce mezi sobú mluwěsta o těch Ježíšowých přieběziech, jezto sě byli těch dni přihodili: tehda Ježíš přiblíziw sě k nima pojide po cestě s nima, a oči její tak sě Boží moei držčsta (drziessta), jakžto jeho poznati nemožešta. K nimažto Ježíš wecě: Které sú to powěsti, o nichžto spolu jdúce mluwíta a tak truchlá jsta. Jemužto jeden z ní jmenem Cleophas odpowědē a řka: A zda si ty sám pútník w Jeruzalemě, cz newieš co sě jest tam nynie w těchto dnech přihodilo? K nimžto (sic) on wecě: Co sě jest stalo? K tomu oni řechu: O Ježíši z Nazarena, jenžto jest byl prorok mocný w řeči i w skuteích před Bohem i před lidmi. Kak sú jeho židowské starosty knězie i kniežata našic dali na smrt a ukřižowali jeho. A my sě nadějechom, by on měl wykúpiti národ Izrahelský. A nad to nade wše

dnes jest tomu třetí den, jakž sú sě ty věci staly. A tak sú nás některé ženy z našich přeziesily, ježto byly před switáním u hrobu, ježto nenalezše jeho těla w hrobě přišly k nám a řkúce: ež jsú andielské widěnie widěly. A ty prawie, by byl žiw. To někteří z našich uslyšewše, wstawše k hrobu šli. A tak nalezli, jakžto jsú byly ženy powěděly. Ale w hrobě jeho nenalezli. A když to odmłowichu, tehdá k nim Ježíš weče: O hlúpého smysla lidé a pozdní srdeem k wěření we wsiech wěceeh, ježto jsú proroci mluwili! Wšak jest tak musil trpěti Kristus a tak wníti w swú chwálú! A počen od Mojžieše a ote wsiech proroków wyprawowaše jim písmo o sobě psané. A tak mluwiece přiblížili se k tomu hrádku, ježto slowe Emaus. A tu sě Ježíš pořekl (t. stawěl se), jakoby ehtěl dále jíti. Tehda ona počesta nutiti jeho a řkúce: Ostañ s náma, neb jest již nad wečer! Tehda Ježíš šel na hospodu s nima, ana jeho ješče nie neznata. A když tak spolu seděchu, jakž brzo Ježíš wzem chléb požehnal a ulomiw i podal jima, a inhed jsta prozřěla a na tom místě jeho poznala. A on inhed před nima zmisal. Tehda ona spolu mezi sebú weciešta: »A zdali naše srdce w nás nehořelo jest w tu hodinu, kdyžto s náma jda po cěstě mluwieše a písmo náma wyprawowaše?« A w tuž hodinu wstawše do Jeruzalema šla. A tu nalezli jedennadecet apóstolóm (sic) ani sě spolu sešli. A ty ježto s nimi běchu, ani mezi sebú pomlúwají a řkúce: Zajisté wstal z mrtwých hospodin a zjewil sě swatému Petru apóstolu. Tehda ta dwa učeníky počesta také prawiti, kak sě jima na eěstě přihodilo, a kak jsta jeho poznala, když jima ehleba ulomiw podal.

5) Otče náš, jenž jsi w nebesiceh, oswieť sě jmie twé, příd' králowstwie twé, buď wuole twá jako na nebi tako i na zemi, ehleb náš wezdajší daj nám dnes a otpušč nám naše dluby jako my otpuščieme swým dlužníkóm, neuwodi nás w pokušenje, ale zbaw nás ote zlého. Amen.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Abhandlungen der mathematisch-naturwissenschaftlichen Classe der königl.- böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften](#)

Jahr/Year: 1843-1844

Band/Volume: [5_3](#)

Autor(en)/Author(s): Safarik Paul Joseph

Artikel/Article: [VIII. Ziwoť pana Jezise Krista. 726-738](#)